
ZAŠTO MATICA

Pavle Mijović

Gospođe i gospodo,

Prisustvujemo činu koji pada u oči bezmalo sviju koji su pročitali novinsku vijest o osnivanju Matice crnogorske. I zapitali se, da ne kažem začudili, o značenjima oba člana sintagme: i „Matice“ i „crnogorske“. I baš sad, i zašto sad, i uopšte – zašto?!

Ni pitanja, ni čuđenja ta nijesu neumjesna i nimalo nijesu nevažna. Na njih nije lako ni odgovoriti kao što nam nije ni nemoguće sagledati sve što bi Matica crnogorska trebalo da sad unese u svoj program. Zakasnili smo čitav jedan vijek, pa otuda i nagomilane posljedice. Matice su u drugim srećnijim državama osnivane u vijeku prosvjećenosti, a mi smo se tada zadovoljavali romantikom, ne videći da drugi pored nas romantička i patriotska raspoloženja i emocije pretaču u institucionalne planove i programe. Imali smo državu koja je poslije Berlinskog kongresa među prvima na Balkanu odlučno grabila ka evropeizaciji barem u otvaranju kulturnih i prosvjetnih ustanova, pa smo stali na pola puta. Stali smo negdje u vrijeme bombaške i

drugih afera koje su montirane sa strane. Od tada pa do kraja crnogorske države 1918. godine gubili smo tlo pod nogama. Od tada su se sparušili pa i osušili korijeni i stabljike kojima je hranjena naša matica – crnogorska duhovna kultura, a s njom i humanost koja podrazumijeva i dovršavanje humanizma koji je padom crnojevićke države naglo prekinut kao što je slomom crnogorske presječeno naše vjekovno nadanje u spas sopstvenim snagama. Čak i pošto smo u našem velikom narodnom ustanku 1941. godine položili temelje nove državnosti – prepustili smo se iluziji o oportunisti i utilitarnosti našom, ratnom i revolucionarnom praksom doživljene slavodobitnosti. Zanimeli smo se istom lakoumnošću i praznom nadom da će nam drugi s razvijenijim kulturnim ustanovama, i dakako, s maticama, pomoći da prebrodimo zaostalost. Sad brutalno i krvavo plaćamo tu nacionalnu kratkovidost. Ona nas je vratila na početak narodnog preporoda, čak u prednjegoševsko doba kad nam, i pored ratnih trofeja, niko nije priznavao državnu suverenost. Lično mislim da smo izgubili i ono što nam ni vjekovna dominacija Osmanlija nije mogla oteti – ugled, vjerodostojnost zadate i zaklete riječi, čojstvenost u odnosu na slabijeg i hrabrost prema svemu i svakome ko se drzne da nam uskrati slobodu. Nas je opet obhrvala letargičnost i beznađe u snagu svojih mišica i mudrost sopstvene pameti.

Tu sivu i mračnu sliku koju vam predočavam ipak probija po neki zračak svjetlosti, što je znak da, iako smo zakasnili – nikad nije kasno da se latimo posla koji smo batalili. Nije, možda, kasno ni što smo se sad prihvatili osnivanja već arhaične ustanove Matice crnogorske, jer propušteno se ne može nadoknaditi ako se ponovo ne razmisli i pregnu kako da sastavimo mozaik naše prepoznatljivosti i našeg nacionalnog progressa. Gdjegod u svijetu još vlada nepismenost i polupismenost, zanešenost avan-

turizmom mjesto racionalnošću, olako sticanje dobara mjesto marom i poštenjem, prevarama namjesto poslovnim odnosima – nema ni civilizatorskog koraka naprijed, ni onoga što zovemo evropeizacijom. U vijeku novih tehničkih i naučnih prevrata, ni mi ne možemo uskakati kao što hoćemo sad preskačući društvene epohe. Ne možemo komunicirati sa svijetom bez poznavanja svijeta, bez znanja njegovih jezika i načina izražavanja i mišljenja, bez izjednačavanja u onome što se smatra standardnim za svaku komunikaciju s obrazovanijim i kulturnijim od nas. Ako ta životna potreba naroda na stupnju kulturnog razvitka kroz koji sad prolazimo može biti makar i djelimično udovoljena osnivanjem Matice crnogorske, onda, ponoviću, mogli bismo s pravom da vjerujemo kako nikad nije ksano, pa nije ni sad, što želimo i hoćemo da je osnujemo. Osnujemo li je sa sviješću da propušteno nadoknadimo, držim da činimo pravi i racionalni korak ka svjetlosti koja se nazire na vidiku, kao što smo se s osnivanjem naše slavne štamparije na Cetinju prije pola milenija u času propadanja države vinuli u gutenbergovsku galaksiju. Treba, zaista, vjerovati da ćemo i sad krenuti ka evropskoj i svjetskoj galaksiji novih znanja i saznanja, novih i do sada neslućenih mogućnosti kulturnog i prosvjetnog standarda našega naroda. Osnujmo, dakle, Maticu crnogorsku ako vjerujemo da će nam na tome putu pomoći!

(Govor Pavla Mijovića na osnivačkoj Skupštini Matice crnogorske 22. maja 1993. godine na Cetinju)

